

Комзюк Леонід Трохимович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри інтелектуальної власності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Правові проблеми створення суспільного мовлення в Україні в контексті соціалізації авторського права і суміжних прав

Постановка проблеми. Сучасне українське законодавство про ЗМІ і практика його застосування не повністю відповідають міжнародним стандартам і стримують формування інформаційного суспільства. Виходячи із законодавчо закріпленого курсу на європейську інтеграцію України, вивчення і узагальнення досвіду держав Європи з метою створення ефективного загальнодержавного механізму адаптації українського медіа-законодавства до європейських стандартів відноситься до пріоритетних завдань загальнодержавного значення. У цьому контексті особливу цінність для нас має німецький досвід, що обумовлено, передусім, належністю Німеччини до тих країн, де теорія і практика медіа-права взагалі і функціонування публічно-правового мовлення зокрема знаходяться на найвищому світовому рівні. Не дивлячись на те, що українськими науковцями російський досвід правової політики в інформаційній сфері оцінюється, здебільшого, не дуже високо, проте саме в процесі становлення суспільного мовлення Росія вже випереджає Україну. Так, онлайн-мовлення Суспільного телебачення Росії (далі - СТР) розпочалось ще в січні 2013 р., а старт цифрового ефірного мовлення відбувся в травні 2013 р. [1]. Враховуючи схожість багатьох (а особливо - фінансово-економічних) проблем постсоціалістичної трансформації медіа-сфери і значну спорідненість правових систем наших держав, важливість вивчення і врахування як позитивного, так і негативного досвіду створення СТР є очевидною. Тому активізація вивчення німецького і російського досвіду правового регулювання суспільного мовлення (далі – СМ) є одним з пріоритетних завдань вітчизняної юридичної науки, що й актуалізує тему цього дослідження.

Стан наукової розробки проблеми. Вивченню проблем медіа-права спеціально присвячені наукові і публіцистичні праці українських учених О.Большакової, О.Жилінкової, Д.Котляра, Н.Петрової, І.Розкладая, Т.Сушко, В. Цимбалюка, А.Шевченка, Т. Шевченка [2], В. Якубенка та ін. Проте, в Україні досі немає спеціальних монографічних або дисертаційних досліджень вітчизняного і зарубіжного, зокрема німецького і російського, досвіду створення і розвитку СМ.

© Комзюк Л.Т.

Метою цієї статті є висвітлення актуальних правових проблем створення СМ України в контексті соціалізації авторського права і суміжних прав та врахування зарубіжного, зокрема німецького і російського, досвіду в умовах формування інформаційного суспільства.

Розробляючи проблематику правового регулювання СМ, автор спирався на наукові досягнення вказаних вище вітчизняних і таких зарубіжних, передусім німецьких і російських, дослідників інформаційного права (особливо медіа-права), як: М. Кльопфер [3], Д.Ловцов [4], В.Лопатін [5], Т.Мендель (автор Типового закону про громадське мовлення) [6], А.Ріхтер [7], І.Розсолов [8], М.Федотов [2], Ф.Фехнер [9], Г.Шпіндлер [10] та ін. Широко використовувалися автором матеріали Інтернету, особливо спеціалізованих сайтів, що висвітлюють проблеми СМ [11].

Активна розробка правових основ СМ України розпочалась після приєднання нашої країни до Ради Європи в 1995 р. Вже в 1997 р. був прийнятий чинний до цього часу дуже лаконічний (всього десять коротких статей!) рамковый Закон України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України». Ст. 2 цього Закону передбачає, що "Суспільне телерадіомовлення створюється на підставі рішення Верховної Ради України в порядку, визначеному Верховною Радою України", яка також "затверджує статут Суспільного телерадіомовлення, чисельність і склад Громадської ради, частину складу Кваліфікаційної ради і програмну концепцію Суспільного телерадіомовлення" [12]. Проте, відтоді ніяких реальних кроків щодо реалізації цього закону не зроблено. Надалі замість прийняття на його основі і відповідно до нього, як передбачалося, ряду законодавчих і підзаконних актів, в основному, робилися не дуже успішні спроби розробки абсолютно нових законопроектів, що стали заручниками політичної боротьби і зміни правлячих еліт після "Помаранчевої революції" 2004 р. Відзначимо серед них високий рівень розробленого і внесеного до парламенту ще в 2010 р. народним депутатом А.Шевченком та ін. проекту закону про внесення змін до вказаного закону і виклад його в новій редакції, однією з переваг якого було досить послідовне втілення принципу незалежності СМ.

У національній програмі співпраці України з НАТО на 2012 рік, затвердженій Указом Президента України, однією з середньострокових цілей було передбачено "створення суспільного телебачення і радіомовлення України" (зазначимо, що проблематика СМ дещо виходить, на наш погляд, за рамки діяльності цієї організації) [13].

Найкращі перспективи для прийняття в парламенті сьомого скликання (сформованому на виборах 2012 р.) виявились (незважаючи на гостре політичне протистояння) у законопроекту, розробленого упродовж останніх декількох років

© Комзюк Л.Т.

робочими групами, сформованими Держтелерадіо України з урахуванням відповідної концепції Гуманітарної громадської ради при Президентові України [14], і схваленого 17 жовтня 2012 р. Кабінетом Міністрів України [15]. 3 липня 2013 р. цей проект був прийнятий в першому читанні Верховною Радою України [16], отримавши неоднозначну оцінку медіа-экпертів [17]. Його допрацьований варіант 6 лютого 2014 р. був включений до порядку денного четвертої сесії сьомого скликання [18], а 17 квітня 2014 р. він був прийнятий парламентом у повторному другому читанні як закон (медіа-експерти схиляються до того, що він буде найближчим часом підписаний Президентом України і набере чинності. У зв'язку з цим втратить чинність згаданий Закон України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України») [19].

Структурно Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» (далі – Закон), складається з короткої преамбули, чотирьох розділів (загальні положення, органи управління Національної суспільної телерадіокомпанії України, забезпечення діяльності Національної суспільної телерадіокомпанії України, прикінцеві та перехідні положення), поділених на двадцять статей.

Відповідно до ст. 1 Суспільне телебачення і радіомовлення України створюється «на базі Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України, Державної телерадіокомпанії «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення»»; Державної телерадіокомпанії «Культура», обласних державних телерадіокомпаній, Державної телерадіокомпанії «Крим», Київської державної телерадіокомпанії, Севастопольської державної телерадіокомпанії; Української студії телевізійних фільмів «Укртелефільм»» Кабінетом Міністрів України в організаційно-правовій формі юридичної особи публічного права «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (далі – НСТУ) «з метою задоволення інформаційних потреб суспільства, залучення громадян до обговорення і вирішення найважливіших соціально-політичних питань, сприяння формуванню громадянського суспільства».

Кабінет Міністрів України затверджує Статут НСТУ і за поданням Наглядової ради НСТУ вносить в нього зміни (ст. 6).

Відповідно до ст. 3 діяльність НСТУ здійснюється на принципах:

1) всебічного, об’єктивного і збалансованого інформування про суспільно значущі події в Україні та за кордоном;

2) дотримання норм суспільної моралі, традицій і культури Українського народу, поширення сімейних цінностей та зміцнення ролі традиційної сім’ї у розбудові українського суспільства;

3) пріоритету суспільних інтересів над комерційними та політичними;

4) чіткого відокремлення фактів від коментарів та оцінок;

5) вільного вираження поглядів, думок і переконань;

6) незалежності управління та поточної діяльності від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, політичних партій, підприємств, установ, організацій, фізичних осіб;

7) участі громадськості в управлінні та формуванні програмної політики;

8) відсутності дискримінації за будь-якою ознакою;

9) прозорості та відкритості діяльності.

При цьому забороняється втручання державних органів і органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а також недержавних організацій в діяльність НОТУ з метою встановлення цензури, попереднього контролю і незаконного впливу на зміст інформації, поширюваної Суспільним телебаченням і радіомовленням України.

Ст. 4 досить повно встановлює основні завдання НСТУ: 1) об'єктивне, повне, своєчасне і неупереджене інформування про суспільно значущі події в Україні та за кордоном;

2) сприяння консолідації українського суспільства;

3) розвиток і зміцнення статусу української мови та культури, сприяння розвитку мов і культур національних меншин;

4) сприяння якнайповнішому задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб населення України, у тому числі шляхом створення та поширення економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей з обмеженими фізичними можливостями, національних меншин, інших соціальних груп;

5) оперативне інформування населення про надзвичайні ситуації, що становлять загрозу життю чи здоров'ю людей;

6) надання громадянам України затребуваних інформаційних продуктів, відсутніх на комерційному ринку;

7) сприяння зміцненню міжнародного авторитету України.

Відповідно до ст. 5 структурними підрозділами НСТУ є Суспільне телебачення (що здійснює мовлення на двох загальнонаціональних телеканалах: суспільно-політичному і культурно-освітньому) і Суспільне радіо (що здійснює мовлення не менш ніж на трьох загальнонаціональних радіоканалах: суспільно-політичному, культурно-освітньому, молодіжному та інших).

Органами управління НСТУ є Наглядова рада, правління і ревізійна комісія (статті 7-13).

Викликає критику експертів порядок формування наглядової ради НСТУ (ст. 8), що робить його надмірно залежною від влади (делегування по одному членові ради від депутатських фракцій і групп Верховної Ради України поточного скликання (в даний час у парламенті сформовано 5 депутатських фракцій і 2 групи) і обрання шляхом рейтингового голосування ще 9 представників на конференціях всеукраїнських громадських об'єднань (що здійснюють діяльність в сферах освіти; науки; фізичного виховання і спорту; журналістики; правозахисній сфері; захисту інтересів дітей і молоді; у творчій сфері; місцевого самоврядування; сфері захисту прав осіб з особливими потребами). Оскільки ці конференції проводитимуться під егідою і в порядку, встановленому Національною радою з телебачення і радіомовлення, яка, у свою чергу, цілком залежить від влади і нині складається значною мірою з лобістів домінуючих фінансово-промислових (так званих олігархічних) груп) [20], у результаті, під знаком питання прогнозовано виявиться достатність якісного рівня персонального складу Наглядової ради НСТУ, сформованої у такий спосіб, і її незалежність, що, може зумовити неефективність роботи НСТУ.

Відповідно до ст. 14 фінансування НСТУ здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України впродовж чотирьох років з дня набуття чинності Закону. Розмір бюджетного фінансування НСТУ визначається законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Водночас перед голосуванням за законопроект в цілому депутати «з голосу» на пропозицію М.Томенка внесли зміни до його тексту і вирішили «не забирати повністю рекламу, … обмеживши її в обсязі 5 відсотків фактичного мовлення протягом кожної астрономічної години. Це в три рази менше, ніж на комерційних каналах» [21]. НСТУ також може фінансуватися за рахунок продажу власної теле - і радіопродукції, плати за користування авторськими і суміжними правами, з державного і місцевих бюджетів, добровільних і добродійних внесків, пожертвувань фізичних і юридичних осіб, окрім анонімних, інших надходжень.

При цьому держава повинна забезпечити належне фінансування НСТУ, передбачаючи на ці цілі окремим рядком в Державному бюджеті України не менше 0,2 відсотка витрат Державного бюджету України (за даними М.Томенка, «це десь 650-670 млн грн.» [22]). Трансляція реклами з інформацією про спонсора – виробника алкогольних напоїв і пива, напоїв, що виготовляються на його основі та програм телепродаж на каналах НСТУ забороняється, крім трансляції реклами і повідомлень про спонсорів на виконання деяких міжнародних зобов'язань. Соціальна реклама в програмах НСТУ допускається, за умови відсутності вказівки в ній на певного суб'єкта і товар.

© Комзюк Л.Т.

Передбачена в початковій редакції законопроекту як джерело фінансування абонентська плата (що за кордоном є основним джерелом фінансування СМ) викликала гострі суперечки в парламенті і з тексту законопроекту для другого читання була виключена. На наш погляд, це рішення може бути прийнятним варіантом тільки на нинішній перехідний період, що характеризується фінансовою кризою і різким зниженням життєвого рівня населення. Надалі, після нормалізації фінансової і суспільно-політичної ситуації, слід повернутися до цього питання з урахуванням зарубіжного досвіду.

Негативним моментом у процесі прийняття законопроекту було ігнорування депутатами слушних, на наш погляд, зауважень Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України. Найсуттєвіше з них те, що «реалізація норм цього Закону ставиться в залежність від прийняття у майбутньому відповідних законопроектів та підзаконних нормативно-правових актів». Крім того, «з огляду на пропоновану проектом реорганізацію державних телерадіоорганізацій, у тому числі національних, законопроект відповідно до частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України потребує одночасного внесення змін до інших законів України, що регулюють їх повноваження. Такі зміни мають викладатися в розділі "Перехідні положення" законопроекту або в одночасно внесеному його ініціатором окремому законопроекті». Зазначені вище неузгодженості свідчать про «відсутність системної єдності пропонованих норм між собою та із законами України, про неповноту правового регулювання суспільних відносин у сфері діяльності суспільного телебачення і радіомовлення, що не відповідає визначенню України як правової держави…». Тому Головним юридичним управлінням було зроблено узагальнюючий висновок про необхідність доопрацювання законопроекту [23].

Недоліками законопроекту, що відносяться до юридичної техніки, є його надмірна лапідарність і по суті рамковий характер, що з неминучістю призводить до необхідності ухвалення окремих законів або підзаконних актів про найважливіші аспекти діяльності СМ, зокрема, про порядок його фінансування. На наш погляд, законопроект виграв би від розгорнутого визначення в першому розділі основних понять, що використовуються в ньому.

Вважаємо, що як в більшості попередніх законопроектів про СМ України, так і в прийнятому Законі не повною мірою дотримані усі неодмінні умови його відповідності європейським стандартам, зокрема: створення і діяльність на таких основних принципах, як незалежність, універсальність, різноманітність і дистинктивність, гармонійне поєднання трьох основних функцій - інформування, освіти і розваг. Для досягнення європейських стандартів СМ Україні доцільно виходити, в першу чергу, з правової бази Ради Європи [24] (її розгорнутий розгляд

має стати предметом окремого дослідження) і передового досвіду провідних європейських країн.

Так, у Німеччині проблемам СМ (широко вживається легальне визначення «публічно-правове мовлення») присвячено шість спеціальних федеральних державних договорів. Використання такої оригінальної правової форми як державні договори замість федеральних законів обумовлено Основним законом ФРН як союзної держави (федерації), що відносить питання регулювання ЗМІ до компетенції земель, правовим інструментом спільного регулювання яких і є вказані договори. Ці державні договори витримали вже велику кількість редакцій, останні з яких пов'язані зі змінами, внесеними у зв'язку з прийняттям П'ятнадцятоого державного договору про мовлення, що змінює державні договори про мовлення (Fünfzehnter Staatsvertrag zur Änderung rundfunkrechtlicher Staatsverträge), яка набула чинності 1 січня 2012 р., окрім деяких положень про запровадження мовного внеску (Rundfunkbeitrag) замість існуючих зараз мовних зборів (Rundfunkgebüren), які набули чинності з 1 січня 2013 р. (дивись текст вказаного П'ятнадцятоого державного договору про мовлення на сайті прем'єр-міністра землі Рейнланд-Пфальц [25]. На їх основі ухвалені спеціальні закони в кожній із земель, що охоплюють усі основні аспекти функціонування системи СМ. Більше того, регулювання створення і діяльності СМ на рівні закону є елементом європейських стандартів, винятки з яких в цьому випадку в розвинених європейських країнах нам не відомі.

Розробляючи механізм фінансування СМ України, слід звернути пильну увагу на нове законодавство ФРН. Воно передбачає єдиний щомісячний внесок, який виплачувється з 1 січня 2013 року кожним приватним домогосподарством або компанією у розмірі 17,89 євро незалежно від наявності приймаючих пристроїв, проте при цьому передбачені пільги для соціально уразливих верств населення (детальніше дивись на сайті Центральної установи по стягуванню зборів (GEZ, Gebühreneinzugszentrale) [26] і на спеціальному інформаційному сайті, створеному організаціями СМ Німеччини ARD (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich - rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland, Робоче співтовариство публічно-правових установ мовлення Федеративної республіки Німеччини) і ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen, Друге німецьке телебачення) [27]).

Цінною "родзинкою" німецького підходу до правового регулювання СМ є дуже активна роль в цьому процесі Конституційного Суду ФРН, проте вона може бути використана не раніше, ніж в українському суспільстві утвердиться така ж висока повага до рішень органу конституційного контролю, як це має місце в Німеччині.

З нашої точки зору, заслуговує всілякої уваги в Україні такий схвалений на засіданні Ради з розвитку громадянського суспільства і прав людини при

Президентові РФ вид джерел фінансування СТР як соціальна реклама [28], держзамовлення на розміщення якої воно могло б отримувати від держави на позаконкурсній основі. Така реклама не викликає несприйняття у глядачів.

Досвід СМ Німеччини також показує, що помірне використання навіть комерційної реклами у вечірній час цілком допустимо. У українських умовах нехтувати такою рекламою для СМ було б тим більше нереалістично і недоцільно з фінансово-економічної точки зору. Втім, з цього правила може, все ж, бути виняток, запропонований колишнім президентом Національної телекомпанії України (далі - НТКУ) Є.Бенкендорфом, який вважає, що як головне джерело фінансування створюваного СМ України доцільно було б ввести відрахування з рекламних прибутків усіх комерційних мовників: «У 2012 році об'єм телевізійного рекламного ринку оцінюється експертами в 3-3,5 мільярда грн. 10% від цієї суми, які телеканали можуть передавати до фонду новоутвореного телеканалу - головна гарантія постійного фінансування і створення якісного суспільного мовника в Україні. Якщо хочете - називайте це соціальною відповідальністю комерційних телеканалів» [29]. Це можна розглядати також як компенсацію за відхід СМ з привабливого ринку комерційної реклами.

Пропозиція Є. Бенкендорфа є творчим запозиченням положень проекту концепції створення СМ в Російській Федерації, схваленої на засіданні Ради при Президентові РФ з розвитку громадянського суспільства і прав людини, в якій вони розроблені детальніше. Так, передбачається, що «базою розрахунку обов'язкових відрахувань (неподаткових платежів) є прибутки, отримані впродовж кварталу від надання послуг з реклами, що робляться телеканалами. Прибутки визначаються у встановленому в Російській Федерації порядку ведення бухгалтерського обліку. Ставку обов'язкового відрахування (неподаткового платежу) телеканалів передбачається встановити в законі розмірі від 3 до 5 відсотків, залежно від передбачуваного об'єму прямого бюджетного фінансування. У разі юридичних ускладнень з введенням відповідних обов'язкових відрахувань, вони можуть бути замінені введенням податку на телевізійну рекламу за аналогією з транспортним податком». Дуже корисно було б запозичувати також закладену в концепції і реалізовану в Статуті автономної некомерційної організації «Суспільне телебачення Росії» (затвердженому Урядом РФ) ідею створення для СТР цільового капіталу (ендаументу), що поповнюється за рахунок внесків юридичних і фізичних осіб і покликаний «забезпечити незалежність від разових пожертвувань та інших добровільних надходжень, а також фінансову стабільність за допомогою отримання гарантованого доходу» [30].

За наявності багатьох досягнень в процесі створення СТР одним з недоліків правового регулювання (якого слід уникати при використанні російського досвіду) є, на наш погляд, склад його джерел, точніше - відсутність досі в їх основі спеціального закону (законів), без прийняття якого неможливо правомірно вирішити, передусім, питання його фінансування (слід звернути увагу на розуміння науковою громадськістю цієї проблеми, що проявляється в існуванні ряду цікавих законопроектів про СМ, розроблених Ю.Вдовіним [31], М. Федотовим [32] та ін.).

Втім, реально задіяти заплановані джерела надходжень до бюджету СТР Росії досі не вдалося, внаслідок чого воно, як відзначається російськими медіа-експертами і політиками, знаходиться в стані перманентної фінансової кризи [33]. Тому лунають навіть пропозиції про його ліквідацію [34]. Крім того, не вдалося забезпечити і незалежність СТР Росії від тиску влади, що яскраво проявляється, зокрема, в його активній участі в антиукраїнській пропаганді у зв'язку з окупацією Росією Криму і дестабілізацією російським спецслужбами ситуації на Сході і Півдні України.

Важливими у теоретичному і практичнгому плані є питання інтелектуальної власності в діяльності СМ. Коротко зупинимось лише на деяких аспектах соціалізації авторського права та суміжних прав.

Зокрема, з нашої точки зору, значним фінансовим ресурсом для розвитку СМ могли б стати кошти, заощаджені на безоплатному використанні так званих «осиротілих творів». Для цього до законодавства України потрібно, зокрема, імплементувати положення Директиви 2012/28/ЄС Європейського парламенту і Ради від 25 жовтня 2012 р. «Про деякі дозволені способи використання творів-сиріт [35] (детальніше дивись статтю автора, спеціально присвячену цій темі [36]).

Також варто було б розглянути можливість внесення до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [37] відповідних змін, щодо розширення можливості вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав без виплати винагороди чи обмеження розміру винагороди мінімальними ставками, передбаченими, зокрема, постановами Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 №72 [38], від 18.01.2003 № 71 [39] та ін. для забезпечення виконання надзвичайно соціально важливих основних функцій СМ. Це, на нашу думку, сприяло б соціалізації виключних майнових авторських та суміжних прав в контексті здійснення однієї з основних засад авторського права – принципу балансу інтересів суб'єктів авторського і суміжних прав та суспільства в цілому.

Великий науковий і практичний інтерес становить діяльність інститутів громадянського суспільства зі створення в Україні громадських, не пов'язаних з вітчизняною публічною адміністрацією, організацій телемовлення (новітні Інтернет-проекти Hromadske.tv [40], GromTV, «Спільнобачення», Espreso.tv [41]) і

радіомовлення (Інтернет-проект «Громадське радіо») [42]. Поки що не зрозуміло, чи будуть вони життєздатні без отримання іноземних грантів (від Європейського фонду підтримки демократії (European Endowment for Democracy) [43], Міжнародного фонду "Відродження", посольств США і Нідерландів в Україні та ін. [44], які, по-перше, не можуть бути постійним і основним джерелом їх фінансування, а по-друге, ставлять обгрунтовані питання щодо залежності цих СМ від зарубіжних спонсорів, відповідності їх діяльності загальновизнаним міжнародним принципам, зокрема, в контексті інформаційної безпеки.

Висновки. Підводячи підсумки дослідження, вважаємо за можливе і доцільне зробити наступні висновки.

1. Прийняття Закону про СМ (навіть попри його недосконаліть, зокрема, по суті, рамковий характер,) стало значною подією в житті суспільства.

2. Негативним моментом у процесі прийняття законопроекту було ігнорування депутатами слушних, на наш погляд, зауважень Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України про «відсутність системної єдності пропонованих норм між собою та із законами України, про неповноту правового регулювання суспільних відносин у сфері діяльності суспільного телебачення і радіомовлення…».

3. На жаль, нині в Україні, на наш погляд, не існує усієї сукупності передумов для створення повноцінного і конкурентоспроможного суспільного телерадіомовлення, незалежного від надмірного державного, політичного і ринкового тиску. Окрім несприятливих економічних чинників, на осяжну перспективу становлення СМ в Україні буде детерміноване, передусім, правовою політикою в медіа-сфері (похідною від загальної політичної ситуації в країні, зокрема, від співвідношення демократичних і авторитарних тенденцій), а конкретне нормопроектування неминуче відображатиме її кон'юнктуру.

4. Оскільки прийнятий Закон вже потребує внесення змін, варто поєднати їх з комплексним вдосконаленням чинного медіа-законодаства. Не виключено, що може знадобитися навіть деякий перехідний період (зокрема, для створення необхідних економічних передумов) і навіть поетапне введення положень Закону в дію.

5. Доцільно, на нашу думку, запозичити, з відповідною модифікацією, деякі німецькі, російські (а також польські і британські (що останнім часом піддаються критиці у зв'язку із звинуваченнями в необ'єктивності і ліберальній упередженості новинних програм ВВС, що помітно знизило її репутацію у світі) підходи до правового регулювання джерел фінансування, управління, програмного наповнення та редакційних стандартів СМ.

© Комзюк Л.Т.

6. Формуючи керівні органи СМ, необхідно забезпечити суспільну репрезентативність їх складу, виключивши наявність лобістів олігархічних медіа-груп й осіб, які не мають належної професійної кваліфікації та репутації.

7. У контексті здійснення однієї з основних засад авторського права – принципу балансу інтересів суб'єктів авторського і суміжних прав та суспільства в цілому, для забезпечити виконання основних функцій СМ потрібно, на нашу думку, внести зміни до авторського законодавства щодо розширення можливості вільного використання СМ об'єктів авторського і суміжних прав без виплати винагороди чи щодо виплати винагороди за мінімальними ставками. З цією ж метою до законодавства України потрібно також імплементувати положення Директиви 2012/28/ЄС.

8. Політико-правові аспекти створення СМ в Україні потребують подальшого дослідження із залученням зарубіжного досвіду. Найбільш важливими і перспективними в цьому контексті вважємо питання про джерела його фінансування (що особливо актуалізувалися в умовах преддефолтного стану економіки України), тенденцій розвитку в умовах формування глобального інформаційного суспільства, особливо інформаційної діяльності новітніх громадських (можливо, досить перспективних) проектів Інтернет-мовлення.

Використані джерела:

1. О ТЕЛЕКАНАЛЕ. Общественное телевидение России (ОТР) — новый российский федеральный телеканал. – Режим доступу: http://www.otr-online.ru/o-telekanale. – Дата доступу: 25.04.2014.

2. Європейські стандарти у галузі суспільного мовлення / За ред. Т.С. Шевченка., О.А. Сушко. – К. : Тютюкін, 2010. – 264 с.

3. Kloepfer M. Informationsrecht / M.Kloepfer. – München : C.H.Beck, 2002. – 733 s.

4. Ловцов Д.М. Теория информационного права: базисные аспекты / Д.М. Ловцов // Государство и право. – 2011. – № 11. – С. 33-41.

5. Бачило И.Л., Лопатин В.Н., Федотов М.А. Информационное право: Учебник / И.Л.Бачило, В.Н.Лопатин, М.А.Федотов. – М. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 789 с.

6. Типовой закон об общественном вещании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.article19.org/data/files/medialibrary/1794/12-04-26-MODEL-broadcasting-RU.pdf. – Дата доступу: 25.04.2014.

7. Рихтер А.Г. Правовые основы журналистики: Учебник. 2-е изд., испр. и доп. / А.Г. Рихтер. – М. : Изд-во ВК, 2009. – 456 с.

8. Рассолов И.М. Информационное право: Учебник для магистров / И.М. Рассолов. – М. : Изд-во Юрайт, 2012. – 443 с.

© Комзюк Л.Т.

9. Fechner F. Medienrecht : Lehrbuch des gesamten Medienrechts unter besonderer Berücksichtigung von Presse, Rundfunk und Multimedia / F.Fechner. 13., überarb. und erg. Aufl. – Tübingen : Mohr Siebeck, 2012. – XXXIII, 463 s.; Fechner F. Medienrecht. Vorschriftensammlung (mit Einleitung) / F.Fechner, J.Mayer (hrsg.). 8. Aufl. – Heidelberg : C.F.Müller, 2012. – XVIII, 900 s.

10. Spindler G. Recht der elektronischen Medien : Kommentar / G.Spindler. 2. Aufl. – München : C.H. Beck, 2011. – 1860 s. (автор хотів би висловити глибоку вдячність професорові Герхарду Шпіндлеру за сприяння стажуванню на кафедрі медіа-права Університету Ґеорґа-Авґуста в Ґетинґені (ФРН), яку він очолює, і надані матеріали про німецьке та європейське інформаційне право, використані в цій статті).

11. PUBLIC BROADCASTING: WHY? HOW? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.unesco.org/pv_obj_cache/pv_obj_id_48FD7EA99910B4D7D53CE7DC2CA874270E310100/filename/pb_why_how.pdf. – Дата доступу: 25.04.2014; Як улаштоване суспільне телебачення Німеччини [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua/material/2051. – Дата доступу: 25.04.2014.

12. Закон України «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» від 18 липня 1997 року № 485/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/485/97-%D0%B2%D1%80. – Дата доступу: 25.04.2014.

13. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2012 рік: Указ Президента України від 19 квітня 2012 № 273/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/273/2012. – Дата доступу: 25.04.2014.

14. Концепція створення і діяльності Національної громадської телерадіокомпанії України: Затверджено на засіданні Громадської гуманітарної ради при Президентові України від 30 серпня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=86675&cat_id=33892. – Дата доступу: 25.04.2014.

15. Проект Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/index. – Дата доступу: 25.04.2014.

16. Проект Закону України про Суспільне телебачення і радіомовлення України № 1076 від 12.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1076&skl=8. – Дата доступу: 25.04.2014.

© Комзюк Л.Т.

17. Верховна Рада прийняла за основу урядовий законопроект «Про суспільне телебачення і радіомовлення України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua/material/20131. – Дата доступу: 25.04.2014.

18. Про порядок денний четвертої сесії Верховної Ради України сьомого скликання: Постанова Верховної Ради України від 6.02.2014 р. № 739-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/739-vii#n8. – Дата доступу: 25.04.2014.

19. Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» (текст законопроекту до повторного другого читання 09.10.2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1076&skl=8. – Дата доступу: 25.04.2014.

20. Большакова О. В урядовому законопроекті відсутні реальні гарантії незалежності суспільного мовника / О.Большакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua/material/21378. – Дата доступу: 25.04.2014.

21. Стенограма пленарного засідання. ЗАСІДАННЯ ТРИДЦЯТЬ ПЕРШЕ. Сесійний зал Верховної Ради України. 17 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iportal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5248.html. – Дата доступу: 25.04.2014.

22. Остапа С. Закон про СМ: парламент зробив неможливе у нинішніх умовах / С.Остапа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua/material/29903. – Дата доступу: 25.04.2014.

23. Зауваження Головного юридичного управління [Апарату Верховної Ради України] до проекту Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» (реєстраційний № 1076) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1076&skl=8. – Дата доступу: 25.04.2014.

24. См., например: RESOLUTION No 1 «THE FUTURE OF PUBLIC SERVICE BROADCASTING» 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy. Prague (Czech Republic), 7-8 December 1994 // The media in a democratic society: Resolutions and Political Declaration. – Prague, 1994. – P. 1-5; Council of Europe: Recommendation CM Rec(2007)3 of the Committee of Ministers to member states on the remit of public service media in the information society, adopted on 31 January 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jspid=1089759. – Дата доступу: 25.04.2014.

25. Fünfzehnter Staatsvertrag zur Änderung rundfunkrechtlicher Staatsverträge (Fünfzehnter Rundfunkänderungsstaatsvertrag) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.rlp.de/ministerpraesident/staatskanzlei/medien/medienrecht. – Дата доступу: 25.04.2014.

26. Режим доступу: http://www.gez.de. – Дата доступу: 25.04.2014.

27. Режим доступу: http://www.rundfunkbeitrag.de. – Дата доступу: 25.04.2014.

28. Владимир Путин провёл заседание Совета при Президенте по развитию гражданского общества и правам человека. 12 ноября 2012 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kremlin.ru/news/16791. – Дата доступу: 25.04.2014.

29. Єгор Бенкендорф пропонує фінансувати суспільне мовлення за рахунок комерційних телеканалів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua. – Дата доступу: 25.04.2014.

30. О создании общественного вещания в Российской Федерации (проект концепции). Одобрен на заседании Совета при Президенте Российской Федерации по развитию гражданского общества и правам человека 29.02.2012 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president-sovet.ru/structure/group_16/materials/proekt-conc.php. – Дата доступу: 14.04.2014.

31. Режим доступу: http://www.president-sovet.ru/structure/group_16/materials/vdovin.php. – Дата доступу: 25.04.2014.

32. Режим доступу: http://www.president-sovet.ru/chairman/materials/the_federal_law_on_public_television_and_radio_the_project.php. – Дата доступу: 25.04.2014.

33. Государство снижает расходы на СМИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://izvestia.ru/news/564366. – Дата доступу: 25.04.2014.

34. Владимир Познер «хоронит» Общественное телевидение: нет ни денег, ни гражданского общества [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta-sr.ru/rossiya/vladimir-pozner-horonit-obshhestvennoe-televidenie-net-ni-deneg-ni-grazhdanskogo-obshhestva.html. – Дата доступу: 25.04.2014.

35. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Coucil of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:EN:PDF. – Дата доступу: 25.04.2014.

36. Комзюк Л.Т. Директива 2012/28/ЕС в контексте осуществления Цифровой повестки дня для Европы / Л.Т. Комзюк // Право интеллектуальной собственности (Москва). – 2014. – № 1 (33). – С. 14-18.

37. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12. – Дата доступу: 25.04.2014.

© Комзюк Л.Т.

38. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 72 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF. – Дата доступу: 25.04.2014.

39. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-%D0%BF. – Дата доступу: 25.04.2014.

40. Режим доступу: http://hromadske.tv. – Дата доступу: 25.04.2014.

41. Режим доступу: http://espreso.tv. – Дата доступу: 25.04.2014.

42. Режим доступу: http://hromadskeradio.org. – Дата доступу: 25.04.2014.

43. «Громадське радіо» оприлюднило фінансовий звіт за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stv.mediasapiens.ua/material/27506. – Дата доступу: 25.04.2014.

44. Громадське. Фінансовий звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hromadske.tv/episode/131. – Дата доступу: 25.04.2014.

У статті розглядаються деякі правові аспекти створення суспільного телерадіомовлення в Україні в контексті соціалізації авторського права і суміжних прав та врахування зарубіжного, зокрема німецького і російського, досвіду. Автор обгрунтовує шляхи досягнення європейських стандартів суспільного мовлення в Україні.

***Ключові слова**: суспільне мовлення, суспільне телебачення, європейські стандарти суспільного телерадіомовлення, авторське право і суміжні права*

В статье рассматриваются некоторые правовые аспекты создания общественного телерадиовещания в Украине в контексте социализации авторского права и смежных прав и учёта зарубежного, в частности немецкого и российского, опыта. Автор обосновывает пути достижения европейских стандартов общественного вещания в Украине.

***Ключевые слова:** общественное вещание, общественное телевидение, европейские стандарты общественного телерадиовещания_ авторское право и смежные права*

In the article are considered some legal aspects of the creation of public broadcasting in Ukraine in the context of copyright and related rights socialization and foreign,

especially German and Russian, experience consideration. The author substantiate the ways to achieve of European standards of public broadcasting in Ukraine

Key words: *public service broadcasting, public television, European standards of public broadcasting, copyright and related cights.*

© Комзюк Л.Т.